

Bölüm 14

KİM DAHA MUTLU? KÜLTÜREL FARKLILIKLARIN MUTLULUKTAKİ ROLÜNÜN İNCELENMESİ

Nurdanur TAVLAN SOYDAN¹

GİRİŞ

Gerçekten mutlu bir insanı ararsanız, onu ancak bir tekne yaparken, bir senfoni yazarken, oğlunu eğitirken, bahçesinde yıldız çiçekleri yetiştirirken ya da Gobi Çölü'nde dinazor yumurtası ararken bulursunuz. Onu kaloriferin altına kaçan yaka düğmesini arar gibi mutluluk ararken bulamazsınız.

W. Beran WOLFE

Geçmişten günümüze kadar insanoğlu mutluluk ile ilgili arayışlarda bulunmuş, filozoflar mutluluğun tarifini yapmaya çalışmış araştırmacılar ise bilimsel anlamda mutluluğa ilişkin pek çok araştırma yapmıştır. Kişiden kişiye değişen; kimine göre zenginlik, kimine göre sağlık kimine göre iş ve aile yaşamında huzur olarak tarif edilen mutluluk (Aristoteles; 2017) hayatın önemli bir kısmını etkilediği için önemle üzerinde durulan bir kavram olmaya devam etmektedir. Mutluluk öznel refah ile aynı anlamda kullanılmakta, kişinin olumlu duygularının olumsuz duygularına baskın gelmesi ve yaşamına karşı memnuniyetini olumlu değerlendirmesi (Diener, 1984) şeklinde tanımlanmaktadır.

Mutluluk kavramı ve yordayıcıları kültürlere göre farklılık göstermektedir. Örneğin Amerikalılar mutluluğa oldukça değer verip onu zevk olarak tanımlarken diğer bazı kültürler mutluluk konusunda kararsızlık göstererek onun geçici olduğunu ve sosyal açıdan yıkıcı bir doğası olduğunu vurgulamaktadır (Oishi ve Gilbert, 2016: 54).

Mutluluk ile ilgili yapılan çalışmalar incelendiğinde hayatın pek çok alanına etki ettiği görülmektedir. İş, aile, sağlık, ekonomik durum, kişilik, boş zaman

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Aydın Adnan Menderes Üniversitesi Bozdoğan Meslek Yüksekokulu, nurdanur.tavlan@adu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-4320-2257

aktiviteleri ve kişinin bağlı olduğu grup şeklinde ifade edilen bu alanlarda (Diener, Suh, Lucas, vd. 1999) iş tatmini, performans ve verimlilik, aile, eş ve arkadaşlarla ilişkiler, zihinsel ve fiziksel sağlık, gelir, demografik özellikler, kişilik, biyolojik özellikler, yardımlaşma, çevresel sorunlar gibi faktörler yer almaktadır (Appleton ve Song, 2008; Lyubomirsky, Sheldon ve Schkade, 2005; Lyubomirsky, King ve Diener, 2005; Diener, 1984) olduğu görülmektedir. Bu nedenle kültürel farklılıkların mutluluk ile ilişkilendirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

Öznel refah ve kültür ilişkisi üzerine yapılan çalışmalarda her iki değişkenin de çeşitli ölçüm araçlarıyla ölçüldüğü, farklı bağımsız ve aracı değişkenlerin de dahil edildiği, birincil veya ikincil verilere dayalı çalışmalara ulaşılmıştır. Bu çalışmalarda güç mesafesi, cinsiyet eşitliği, belirsizlikten kaçınma, uzun döneme yönelme, bireysellik, maskülen/feminen olma, hoşgörülü/kısıtlayıcı olma boyutlarının mutluluk ile ilişkisi bulunduğu yönünde sonuçlara ulaşıldığı görülmüştür (Rajkumar, 2023; Alparslan, Yastioğlu, Taş, 2021; Steel, vd., 2018; Ye, Ng ve Lian, 2014). Bu çalışmada geçmişte yapılan çalışmalardan farklı ölçüm araçlarından faydalanılarak mutluluk ve kültür arasındaki ilişki incelenmiştir. Mutluluk için Dünya Mutluluk İndeksi 2023 verilerinden, ulusal kültür için ise GLOBE araştırması verilerinden yararlanılmıştır. Çalışmada öncelikle mutluluk üzerine teorik açıklamalar yapıldıktan sonra literatür taramasına göre kültür ve mutluluk arasındaki ilişki açıklanarak çalışmanın hipotezleri oluşturulmuştur. Metodoloji kısmında çalışmanın veri seti hakkında bilgiler açıklandıktan sonra bulgular sunulmuştur. Böylece güncel verilerle iki değişken arasındaki bağlantıya ilişkin bulgular neticesinde bazı çıkarımların literatüre katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

MUTLULUK ÜZERİNE

Pek çok filozof ve sosyal bilimci mutluluğu ya da öznel refahı tanımlamakla ilgilenmiştir. Aristoteles (2017: 23-33) mutluluğu ruhun erdeme uygun bir eylemidir şeklinde tanımlamaktadır. Mutluluğun ne olduğuna ilişkin olarak savunduğu görüş herkesin aynı görüşleri paylaşmadığı ve mutluluğun duruma göre değişkenlik gösterdiği şeklindedir. Bazı insanlar için servet ya da haz mutluluk olarak kabul edilmekteyken durumsal farklılıklar sebebiyle fakir olan insanlar için zenginliğin, hastalığa yakalananlar için sağlığın, bilgisizken de bilginin mutluluğun kaynağı olduğunu ifade etmektedir. Diener (2009: 13) de üç kategoriye ayırarak mutluluğu tanımlamış ve ilk kategoride erdem ya da kutsallık gibi dışsal ölçütlere yer vermiştir. İkinci kategoride ise insanların hayatlarını olumlu bir şekilde değerlendirmelerini sağlayan şeylerin ne olduğuna odaklanılarak yaşam

tatmini kavramına vurgu yapılmıştır. Bu kategoride iyi yaşamın ne olduğunu belirlemek kişinin standartlarına dayandırılmıştır. Shin ve Johnson (1978: 478) da yaşam tatminini kişinin kendi seçtiği kriterler üzerinden yaşam kalitesine ilişkin genel bir değerlendirmedir şeklinde tanımlamıştır. Olumlu duyguların olumsuz duygulara üstün gelmesi şeklindeki üçüncü kategori ise terimin gündelik anlamına en yakın olanı olarak ifade edilmektedir. Bu kategoride hoş duygulara vurgu yapılmaktadır ve kişinin mutlu olduğu dönemde çoğunlukla hoş duygular yaşadığı, şu anda bu duyguları yaşıyor olmasa bile bu tür duygulara yatkın olduğu dile getirilmektedir.

Hem literatürde hem Dünya Mutluluk Raporunda mutluluk ile öznel refah aynı anlamda kullanılmaktadır. Öznel refahın duygusal yönünü olumlu duygular ve olumsuz duygular, bilişsel yönünü ise yaşam tatmini oluşturmaktadır (Diener, Emmons, Larsen vd., 1985: 71). Tatarkiewicz'e (1976: 8) göre de mutluluk bir bütün olarak yaşamdan memnun olmayı gerektirmektedir. Neşe, coşku, sevinç, huzur, sevgi, memnuniyet ve gurur olumlu duyguların alt bileşenlerini oluştururken ve olumsuz duyguların alt bileşenlerini utanç, suçluluk, stres, öfke, kaygı, endişe, kıskançlık ve depresyon oluşturmaktadır. Kişinin yaşamında değişiklik yapmaya istek duyması, şimdiki yaşamından ve geçmişte yaşadığı deneyimlerden memnun olması, gelecekteki hayatına yönelik memnuniyet göstermesi ve kişinin hayatında önemli yeri olan kişilerin onun yaşamı hakkındaki düşünceleri yaşam tatmininin içerikleri (Diener, Suh, Lucas, vd. 1999: 277) olarak gösterilmektedir. Tatminin yaşandığı alanlar ise iş, aile, sağlık, ekonomik durum, kişilik, boş zaman aktiviteleri ve kişinin bağlı olduğu gruptur. Bu alanlar göz önünde bulundurulduğunda mutluluğun kişinin yaşamının çok çeşitli alanlarına dokunduğu bu nedenle de önemle üzerinde durulması gerektiği düşünülmektedir. OECD ve Avrupa Birliği de üye ülkelere politika oluştururken insanları ve onların refahlarını merkeze yerleştirmeleri konusunda çağrıda bulunmaktadır (Helliwell, Layard, Sachs, vd., 2023: 17). Bu çerçevede 2018 yılında OECD Dünya Forumunda kurulan Refah Ekonomisi Hükümetleri [Well-being Economy Government-WEGo] grubu, mevcut ve gelecek nesillerin refahına hizmet eden bir ekonomi inşa etmek, çevresel, sosyal ve ekonomik zorluklara çözüm bulmak amacıyla çalışmalar sürdürmektedir.

Etki alanları açısından ele alındığında öznel refahı etkileyen değişkenlerin iş hayatı, sosyal çevre, zihinsel ve fiziksel sağlık, gelir, demografik özellikler, kişilik, biyolojik özellikler, sosyal yardımlar (Appleton ve Song, 2008; Lyubomirsky, Sheldon ve Schkade, 2005; Lyubomirsky, King ve Diener, 2005; Diener, 1984) olduğu görülmektedir. Bu araştırmanın bağımlı değişkenini oluşturan mutluluk

indeksi verileri de gelir, sosyal destek, sağlıklı yaşam beklentisi, yaşam seçimlerini yapma özgürlüğü, cömertlik ve yolsuzluktan korunma olmak üzere altı değişken açısından açıklanmaktadır (Helliwell, Layard, Sachs, vd., 2023).

ULUSAL KÜLTÜR VE MUTLULUK İLİŞKİSİ: HİPOTEZLERİN GELİŞTİRİLMESİ

Kültür ile öznel refahın birbiriyle ilişkisi karşılaştırma teorisi ve Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisi teorisiyle açıklanabilmektedir (Schyns, 1998). Karşılaştırma teorisine (Van Praag ve Kapteyn, 1973; Easterlin, 1974; Brickman, Coates ve Janoff-Bulman, 1978) göre kişinin yaşam kalitesi standartlarıyla algılanan yaşam koşullarının karşılaştırılması sonucu mutlulukla ilgili değerlendirme yapılmaktadır. Maslow'un (1970) ihtiyaçlar hiyerarşisi teorisine göre ise ihtiyaçlar tatmin edilmedikçe kişi mutsuz olacaktır. Maslow ihtiyaçları yeme, içme barınma gibi temel düzey ihtiyaçlardan, sevgi, prestij, kendini gerçekleştirme gibi soyut ihtiyaçlara göre sıralandırmaktadır. Her iki teoride de maddi ihtiyaçların karşılanmasının mutluluğa katkısı sınırlı olmasına rağmen daha soyut ve manevi ihtiyaçlara olan yaklaşımın kültürler arasında farklılık gösterdiği görülmektedir (Ye, Ng ve Lian, 2014: 523).

GLOBE [Global Leadership and Organizational Behavior Effectiveness] 1990' yıllarda 62 ülkeden 200'ü aşkın araştırmacının katılımıyla başlatılan kültürel uygulamalar, liderlik ve kişiler arası güven üzerine devam eden büyük ölçekli bir çalışmadır. Araştırmada ulusal kültür dokuz boyuttan oluşmaktadır. Bu boyutlar: performans odaklılık, belirsizlikten kaçınma, geleceğe yönelim, güç mesafesi, kurumsal kolektivizm, grup içi kolektivizm, insani yaklaşım, cinsiyetler arası eşitlik, kendine güvendir (Javidan, House ve Dorfman, 2004: 30).

Performans yönelimi bir toplumun yenilikçiliği, yüksek standartları ve performans gelişimini ne ölçüde teşvik ettiğini ve ödüllendirdiğini yansıtmaktadır. Bu boyutun kilit unsurlarından biri bireyin dış dünya ile ilişkisinin doğasıdır. Bazı toplumlar bu ilişkiyi boyun eğdirme, bazıları uyum bazılarıysa egemenlik ilişkisi olarak görmektedir. Performans yöneliminin dış adaptasyonla ilgili diğer yönü toplumun zamana bakış açısıdır. Performans yöneliminde yüksek puan alan toplumlar zamanı sınırlı, değerli ve yenilenemeyen bir meta olarak görürler. Bu nedenle zorlukların üstesinden gelme ve karar verme konusunda aciliyet hissine sahip olma eğilimindedirler. Düşük puan alan toplumların bakış açısına göre ise zamanın tadını çıkarmak gerekir, aceleye getirilmemelidir. Bu tür toplumlarda toplumsal ilişkilere ve aile ilişkilerine değer verilir, sadakat ve aidiyet duygusu ön

plandadır, yaşam kalitesine saygı duyulur, dürüstlük, sadakat ve iş birliği ruhunu vurgulayan bir performans sistemi savunulur, para ile motivasyon sağlamak uygunsuz bir davranıştır. Performans odaklılık uygulamalarında yüksek puan alan toplumlar ekonomik olarak daha başarılı, hayata karşı daha olumlu bir tutuma sahiptir ve kendi refahları için bireysel hesap verilebilirliği tercih ederler (Javidan, 2004: 245-246).

Performans yönelimi McClelland'ın yazmış olduğu başarı ihtiyacına yönelik çalışmadan türetilmiştir (Shi ve Wang, 2011: 96). İnsanlar daha iyisini başarma ihtiyacı hissetmektedir. Bu ihtiyaç kişinin gelişmesine katkı sağlayacak böylece daha gelişmiş ve yetkin olmanın sağlayacağı zevk ortaya çıkacaktır. Yüksek performans odaklı toplumlarda gelişim, yetenek ve bireysel başarılar ödüllendirileceği için de kişinin öznel refahına olumlu bir yansıma olabilecektir. Maslow'un ihtiyaçlar piramidinde de yukarıya çıktıkça kişinin kendini gerçekleştirme ihtiyacı ortaya çıkmakta ve bu ihtiyaç giderildiğinde mutluluk hissedilmektedir. Buradan hareketle araştırmanın ilk hipotezi şöyledir:

H₁: Performans odaklılık ile mutluluk arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki vardır.

Gelecek odaklılık Hofstede'nin kültür çalışmasında yer alan boyutlardan uzun/ kısa döneme odaklılık ile benzer olarak geleceğe yönelik plan ve yatırım yapma, hazzı erteleme davranışlarına katılım düzeyini (Javidan, House ve Dorfman, 2004: 30) ayrıca bu davranışları teşvik etme ve ödüllendirme derecesini belirtmektedir. Gelecek yönelimi düşük ya da şimdiki zaman yönelimi yüksek olan kültürlerin anın tadını çıkarma ve anı yaşama konusunda beceri gösterirler. Bu toplumlarda geçmişe yönelik endişeler olmadığı gibi aynı zamanda hazzı zevklerin peşinde gidebilirler. Ulaşmayı istedikleri hedeflere ulaşmak konusunda plan yapmak için isteksiz veya yetersiz olmalarının yanında bu davranışlarının gelecekteki hedeflerin gerçekleşmesini olumsuz etkileyeceğine yönelik fikirleri de eleştirmektedirler (Ashkanasy, Gupta, Mayfield vd., 2004: 285). Alparslan, Yastıoğlu ve Taş'ın (2021) çalışmalarında Hofstede'nin uzun döneme yönelimli olma boyutunun mutluluğun farklı boyutları üzerinde etkili olduğu ifade edilmiştir. Maslow'un piramidinde ikinci düzeyde yer alan güvenlik ihtiyacı göz önünde bulundurulduğunda gelecek odaklı olmak geleceğe yönelik belirsizliği azaltacağı için yaşamdan memnun olmayı sağlayabileceği düşünülmektedir. Buna göre:

H₂: Gelecek odaklılık ile mutluluk arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki vardır hipotezi oluşturulmuştur.

Hofstede maskülen/feminen olma boyutunu tanımlarken kadın ve erkek ikiliği sorununu ele almıştır ve bu konunun ulusal kültürlerin tabu boyutu olduğunu ifade etmiştir (1998: 11). GLOBE projesinde cinsiyet eşitlikçiliği biyolojik cinsiyetlerin evde, iş yaşamında ve toplumda sergilenecek rollerin belirlenmesinde önemli olup olmadığına yönelik toplumun ve üyelerinin inançlarını yansıtmaktadır. Dolayısıyla cinsiyetler arasındaki eşitliği savunan toplumlarda rol dağılımı yapılırken biyolojik cinsiyet rolüne daha az önem verilmektedir. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin tutumlar ve davranışlar olmak üzere iki bileşeni vardır. Tutumlar toplumsal cinsiyet kalıp yargılarını ve cinsiyet rol ideolojisini içerirken davranışlar bir toplumda cinsiyet eşitliği ile ilgili gözlemlenen eylem ve davranışlardır. Bir toplumda cinsiyet eşitliğine ne kadar çok önem veriliyorsa ve buna yönelik davranış sergileniyorsa o toplumda yaşam süresi, yaşam standart ve bilgi düzeyi de yüksek olabilecektir (Emrich, Denmark ve Hartog, 2004: 347). King, Hewitt, Crammond vd., (2020) çalışmalarında cinsiyet eşitliğinin daha düşük düzeyde olduğu toplumlarda kadınların ailenin bakımında daha fazla rol üstlendiği bu nedenle de hastalık ve salgın dönemlerinde daha fazla enfeksiyona yakalanma riski taşıdığı ve mental sağlık açısından da daha fazla yıprandığı ifade edilmektedir. Mutsuz insanların ruhsal problemlerle karşılaşma ihtimallerinin mutlu oranlara göre daha fazla olduğu (Beutel, Glaesmer, Wilting, 2022; Siahpush, Spittal ve Singh, 2008) düşünüldüğünde bu durumun kadınların öznel refahlarına da olumsuz yansıtacağı düşünülebilir. Ye, Ng ve Lian (2015) çalışmalarında öznel refahın belirlenmesinde en önemli ve istikrarlı rolü oynayan iki değişkenin güç mesafesi ve cinsiyet eşitliği olduğunu belirtilmektedir. Cinsiyet eşitliğinin daha yüksek düzeyde olduğu toplumlarda kadınlara kendi hayatlarını kontrol etmeleri için daha fazla alan verildiğinin bunun da öznel refahı artırabileceği düşünülmektedir. Arindell, Hatzichristou, Wensink vd., (1997) daha fakir ülkelerde öznel refah ile maskülenitenin pozitif ilişki gösterirken daha zengin ülkelerde ilişkinin negatif olduğu belirtilmiştir. Bu nedenle aşağıdaki gibi bir hipotez oluşturulmuştur:

H₃: Toplumsal cinsiyet eşitliği ile mutluluk arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki vardır.

GLOBE çalışmasının bir diğer boyutu olan atılganlık kişilerin sosyal ilişkilerinde girişken, agresif ve sert mi ya da atılgan ve agresif olmayan, yumuşak bir yaklaşım mı sergilemeleri gerektiğini veya bu davranışın teşvik edilip edilmemesi konusunu temsil etmektedir. Çalışmanın sonuçlarında atılganlığın bir toplumun kültürel özellikleri arasında önemli bir yeri olduğu vurgulanarak bu kültür özelliğinin kültürlerin üyelerinin psikolojik ve fiziksel refah göstergelerinde önemli ölçüde ilişkili olduğu belirtilmektedir. Atılgan tutum genellikle iş dünyasında görülür;

Nike firmasının “Just do it” sloganında olduğu gibi. (Den Hartog, 2004: 395). Chui ve Kwok’a göre atılğan toplumlarda bireyler başkalarının ihtiyacının olduğu durumlarda onlara yardım etmeye daha az eğilimlidir. Yardımseverliğin yaşam tatminine olan olumlu katkısı (Helliwell, Layard, Sachs, vd., 2023; Appleton ve Song, 2008) düşünüldüğünde insanların zor durumlarla karşılaştıklarında yardım edecek kişilerin olmaması kendilerini çaresiz hissetmelerine neden olarak mutluluk düzeyine olumsuz yansıtılabilecektir. İlgili çalışmaların ışığında çalışmanın dördüncü hipotezi aşağıdaki gibidir:

H₄: Atılğanlık ile mutluluk arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki vardır.

Hofstede bireyciliğin bireyler arasındaki bağların zayıf olduğu toplumlarla ilgili olduğunu belirterek herkesin kendisine ve yakın ailesine bakmasının beklendiğini ifade etmektedir. Kolektivismde ise bunun tam zıttı olarak doğumdan itibaren insanların aralarında güçlü, uyumlu iç gruplarla bütünleştiği ve bu grupların insanların yaşamları boyunca onları saadakat karşılığında korumaya devam ettiği bir toplum söz konusudur (Hofstede, 1980: 51) GLOBE araştırmasında kolektivism iki boyutla ele alınmaktadır. Kolektivism I, kurumsal kolektivismi temsil etmekte olup organizasyonel ve toplumsal düzeyde kurumsal uygulamaların, kaynakların ortaklaşa dağıtımını ve kolektif eylemi teşvik etme ve ödüllendirme derecesi şeklinde tanımlanmaktadır. Kolektivism II ise, grup içi kolektivism olup bireylerin örgütlerinde veya ailelerinde gurur, sadakat ve bağlılık ifade etme derecesini ölçmektedir (House ve Javidan, 2004 : 12). Sağlık hizmetlerine yapılan harcamalar açısından değerlendirildiğinde kolektivist toplumların bireyci toplumlara kıyasla özel ve kamu gelirlerinin daha büyük bir kısmının sağlık harcamalarını ayrıldığı görülmektedir (Hofstede, 2010, 117). Bireyciliğin yüksek düzeyde olduğu toplumlarda suç, intihar, boşanma ve çocuk istismarı oranlarının yüksek olduğu bununla birlikte duygusal stresin, fiziksel ve mental sağlık problemlerinin de daha fazla olduğu (Triandis, Bontempo ve Betancourt, 1983: 258) belirtilmektedir. Ye, Ng ve Lian (2015) kurumsal kolektivizmin yüksek olduğu toplumlardaki kurumlarda çalışan tatmini konusunda daha fazla sorumluluk üstlenilmekte olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca öznel refahı güçlendiren sosyal destek duygularının kolektivist ülkelerde daha yoğun olduğu da söylenmektedir. Dolayısıyla kurumsal kolektivizmde grup içi kolektivizmden daha fazla sosyal destek vurgusu yapıldığı için aşağıdaki hipotezler kurulmuştur:

H₅: Kurumsal kolektivizm ile mutluluk arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki vardır.

H₆: Grup içi kolektivizm ile mutluluk arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki vardır.

Mulder (1977: 90) güç mesafesini daha az güçlü birey ile daha güçlü birey arasındaki güç eşitsizliğinin derecesi olarak kullanmıştır. Güç mesafesi, toplumsal ve sosyal açıdan ele alındığında güç dağılımının kişiler arasında eşit olmamasından dolayı bu eşitsizliğin derecesine ilişkin bilgi vermektedir (Hofstede ve McCrae, 2004: 61-64). GLOBE çalışması kapsamında güç mesafe genel anlamda topluluğun otorite, güç farklılıkları ve statü ayrıcalıklarına yönelik kabul ve onay düzeyini yansıtmaktadır (Carl, Gupta & Javidan, 2004: 517). Ülkelerin GLOBE araştırması kapsamında güç mesafesi boyutundan aldıkları puanlar incelendiğinde Ortadoğu ülkelerinde güç mesafesinin daha yüksek, İskandinav ülkelerinde ise daha düşük olduğu görülmektedir. Güç mesafesi yüksek olan ülkelerde gücü elinde bulunduran kişinin gücü sorgulanamamakta ve o kişiye ulaşmak neredeyse imkânsız olmaktadır. Düşük güç mesafesine sahip ülkelerde her birey değerli görülüp ve takdir edilmektedir. Organizasyonel düzeyde güç mesafesinin yüksek olması çalışanın azarlanması, kıdeminin düşürülmesi, cezalandırılması ya da işten çıkarılması gibi durumlarla daha sık karşılaşılabilir. Bu olumsuz durumlar çalışanın işinden tatmin olmamasına neden olarak yaşam memnuniyetini de olumsuz etkileyebilecektir (Möhring, vd., 2021; Cannas vd., 2019; Karabati, Ensari & Fiorentino, 2019). Steel, vd., (2018) ve Ye, Ng ve Lian (2015) çalışmalarında da güç mesafesinin mutlulukla negatif düzeyde ilişkili olduğu, mutlu ulusların düşük güç mesafesine sahip olduğu sonucu elde edilmiştir. Bu sebeple çalışmanın diğer hipotezi şöyledir:

H₇: Güç mesafesi ile mutluluk arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki vardır.

İnsani yönelim, bir toplumda bireyleri adil, fedakâr, cömert, ilgili ve başkalarına karşı nazik olmaları için teşvik etme ve ödüllendirme derecesidir (Javidan, House ve Dorfman, 2004: 30). Kültür teorisine göre alturizm (özgecilik), nezaket, sevgi ve cömertlik değerleri güçlü insani yönelimle karakterize edilen toplumlarda insanların davranışlarını yönlendiren motive edici faktörlerdir. Bu toplumlarda kendini gerçekleştirme, zevk, maddi zenginlik ve güçten ziyade aidiyet ve bağlılık ihtiyacının motive edici unsur olması beklenmektedir. Yüksek insani yönelimli toplumlarda aile, arkadaşlar, toplum birey için önemlidir, daha az psikolojik ve patolojik sorunlarla karşılaşılır, aidiyet ve bağlılık insanları motive eder, toplum üyeleri başkalarının refahını teşvik etmekten sorumludur (Kabasakal & Bodur, 2004: 570). Yüksek insani yönelime sahip toplumlarda başkalarının ihtiyaçlarının karşılanması beklenir ve bu ülkelerde sosyal güvenlik ağının düşük insani

yönelime sahip ülkelerden daha güçlü olması muhtemeldir (Ye, Ng & Lian, 2015). Bu doğrultuda çalışmanın sekizinci hipotezi şöyledir:

H₈: İnsani yönelim ile mutluluk arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki vardır.

Belirsizlikten kaçınma, bir toplum, kuruluş veya grubun gelecekteki olayların öngörülemezliğini azaltmak amacıyla sosyal normlara, kurallara ve prosedürlere ne ölçüde güvendiğini ifade etmektedir (Javidan, House & Dorfman, 2004: 30). Belirsiz durumların bireyler için ne ölçüde tehdit edici olduğu, hangi kuralların ve düzenin tercih edildiği ve belirsizliğin ne ölçüde tolere edildiğini içermektedir. GLOBE çalışmasında belirsizlikten kaçınmanın yüksek olması bireyin kendini garantiye almasını sağlayacak şekilde kurallara ve düzene uymayı gerektirmektedir. Örneğin yasal sözleşmelerde anlaşmaların belgelenmesi, kayıt tutmada titiz davranılması, daha düşük riskler alınması, değişime karşı direnç gösterilmesi gibi. Ayrıca belirsizlikten kaçınma uygulamalarının daha fazla olduğu ve belirsizlikten kaçınma değerlerinin daha fazla benimsendiği ülkelerde daha uzun bir ortalama yaşam süresi olması muhtemeldir (Luque & Javidan, 2004: 618). Belirsizlikten kaçınma düzeyi yüksek olan toplumların genel memnuniyet düzeyi daha yüksek olacaktır çünkü kural odaklı olmak bireylerin genel memnuniyetine olumlu yansımaktadır (Javidan ve Hauser, 2004). Bu bakımdan çalışmanın son hipotezi aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

H₉: Belirsizlikten kaçınma ile mutluluk arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki vardır.

METODOLOJİ, BULGULAR VE YORUMLAR

Araştırmanın Türü ve Veri Seti

Bu araştırmanın verileri ikincil veri kaynaklarından elde edilmiştir. Bu kapsamda ulusal kültürü ölçmek için GLOBE araştırması, mutluluk düzeyini ölçmek için ise 2023 yılı Dünya Mutluluk indeksinden faydalanılmıştır.

GLOBE araştırması 62 ülkede telekomünikasyon, gıda işleme ve finans sektörlerinde faaliyet gösteren 951 kuruluşta çalışan 17.300 çalışandan veri toplanılarak hazırlanmıştır. GLOBE araştırmasında kültür boyutları belirsizlikten kaçınma; gelecek odaklılık, güç mesafesi, kurumsal kolektivizm, insani yönelim, performans odaklılık, grup içi kolektivizm, cinsiyet eşitliği ve atılganlık şeklinde sıralanmaktadır. (Javidan, House & Dorfman, 2004: 30). Dünya mutluluk raporu ise Sürdürülebilir Kalkınma Çözümleri ağının Gallup Dünya Anketi verileriyle desteklenmektedir. Kişi başına düşen GSYİH, cömertlik, sağlıklı yaşama yönelik

beklenti, sosyal destek, seçim özgürlüğü ve yolsuzluk algısı mutluluk indeksini oluşturan boyutlardır. Ülkelerin mutluluk sıralamaları ise toplam mutluluk puanına göre yapılmaktadır. Dünya Mutluluk İndeksi sıralamasında toplamda 137 ülke yer almaktadır. Bu çalışmada GLOBE kültür boyutlarına ilişkin puana sahip olan 57 ülkeye ait veriler kullanılmıştır. Analize dahil edilen ülke verileri Tablo 1'de verilmiştir.

ÜLKELER	GLOBE BOYUTLARI									MTL
	BK	GO	GM	K1	İY	PO	K2	CE	ATG	
Finlandiya	5.02	4.24	4.89	4.63	3.96	3.81	4.07	3.35	3.81	7.804
Danimarka	5.22	4.44	3.89	4.80	4.44	4.22	3.53	3.93	3.80	7.586
İsrail	4.01	3.85	4.73	4.46	4.10	4.08	4.70	3.19	4.23	7.473
Hollanda	4.70	4.61	4.11	4.46	3.86	4.32	3.70	3.50	4.32	7.403
İsveç	5.32	4.39	4.85	5.22	4.10	3.72	3.66	3.84	3.38	7.395
İsviçre	5.37	4.73	4.90	4.06	3.60	4.94	3.97	2.97	4.51	7.240
Yeni Zelanda	4.75	3.47	4.89	4.81	4.32	4.72	3.67	3.22	3.42	7.123
Avusturya	5.16	4.46	4.95	4.30	3.72	4.44	4.85	3.09	4.62	7.097
Avustralya	4.39	4.09	4.74	4.29	4.28	4.36	4.17	3.40	4.28	7.095
Kanada	4.58	4.44	4.82	4.38	4.49	4.49	4.26	3.70	4.05	6.961
İrlanda	4.30	3.98	5.15	4.63	4.96	4.36	5.14	3.21	3.92	6.911
ABD	4.15	4.15	4.88	4.20	4.17	4.49	4.25	3.34	4.55	6.894
Almanya	5.16	3.95	5.54	3.56	3.40	4.09	4.52	3.06	4.73	6.892
Çek Cumhuriyeti	4.44	3.63	3.59	3.60	4.17	4.11	3.18	3.79	3.69	6.845
İngiltere	4.65	4.28	5.15	4.27	3.72	4.08	4.08	3.67	4.15	6.796
Fransa	4.43	3.48	5.28	3.93	3.40	4.11	4.37	3.64	4.13	6.661
Slovenya	3.78	3.59	5.33	4.13	3.79	3.66	5.43	3.96	4.00	6.650
Kosta Rika	3.82	3.60	4.74	3.93	4.39	4.12	5.32	3.56	3.75	6.609
Singapur	5.31	5.07	4.99	4.90	3.49	4.90	5.64	3.70	4.17	6.587
Tayvan	4.34	3.96	5.18	4.59	4.11	4.56	5.59	3.18	3.92	6.535
İspanya	3.97	3.51	5.52	3.85	3.32	4.01	5.45	3.01	4.42	6.436
İtalya	3.79	3.25	5.43	3.68	3.63	3.58	4.94	3.24	4.07	6.405
Meksika	4.18	3.87	5.22	4.06	3.98	4.10	5.71	3.64	4.45	6.330
Polonya	3.62	3.11	5.10	4.53	3.61	3.89	5.52	4.02	4.06	6.260
Guatemala	3.30	3.24	5.60	3.70	3.89	3.81	5.63	3.02	3.89	6.150
Kazakistan	3.66	3.57	5.31	4.29	3.99	3.57	5.26	3.84	4.46	6.144

Tablo 1. Ülkelerin toplam mutluluk ve ulusal kültür boyut puanları

ÜLKELER	GLOBE BOYUTLARI									MTL
	BK	GO	GM	K1	İY	PO	K2	CE	ATG	
Japonya	4.07	4.29	5.11	5.19	4.30	4.22	4.63	3.19	3.59	6.129
Brezilya	3.60	3.81	5.33	3.83	3.66	4.04	5.18	3.31	4.20	6.125
El Salvador	3.62	3.80	5.68	3.71	3.71	3.72	5.35	3.16	4.62	6.122
Macaristan	3.12	3.21	5.56	3.53	3.35	3.43	5.25	4.08	4.79	6.041
Arjantin	3.65	3.08	5.64	3.66	3.99	3.65	5.51	3.49	4.22	6.024
Malezya	4.78	4.58	5.17	4.61	4.87	4.34	5.51	3.51	3.87	6.012
Portekiz	3.91	3.71	5.44	3.92	3.91	3.60	5.51	3.66	3.65	5.968
Güney Kore	3.55	3.97	5.61	5.20	3.81	4.55	5.54	2.50	4.40	5.951
Yunanistan	3.39	3.40	5.40	3.25	3.34	3.20	5.27	3.48	4.58	5.931
Tayland	3.93	3.43	5.63	4.03	4.81	3.93	5.70	3.35	3.64	5.843
Çin	4.94	3.75	5.04	4.77	4.36	4.45	5.80	3.05	3.76	5.818
Bolivya	3.35	3.61	4.51	4.04	4.05	3.61	5.47	3.55	3.79	5.684
Rusya	2.88	2.88	5.52	4.50	3.94	3.39	5.63	4.07	3.68	5.661
Kolombiya	3.57	3.27	5.56	3.81	3.72	3.94	5.73	3.67	4.20	5.630
Ekvator	3.68	3.74	5.60	3.90	4.65	4.20	5.81	3.07	4.09	5.559
Filipinler	3.89	4.15	5.44	4.65	5.12	4.47	6.36	3.64	4.01	5.523
Hong Kong	4.32	4.03	4.96	4.13	3.90	4.80	5.32	3.47	4.67	5.308
Arnavutluk	4.57	3.86	4.62	4.54	4.64	4.81	5.74	3.71	4.89	5.277
Endonezya	4.17	3.86	5.18	4.54	4.69	4.41	5.68	3.26	3.86	5.277
Güney Afrika	4.59	4.64	4.11	4.39	4.34	4.66	5.09	3.66	4.36	5.275
Venezuela	3.44	3.35	5.40	3.96	4.25	3.32	5.53	3.62	4.33	5.211
Gürcistan	3.50	3.41	5.22	4.03	4.18	3.88	6.19	3.55	4.18	5.109
Nijerya	4.29	4.09	5.80	4.14	4.10	3.92	5.55	3.01	4.79	4.981
Fas	3.65	3.26	5.80	3.87	4.19	3.99	5.87	2.84	4.52	4.903
İran	3.67	3.70	5.43	3.88	4.23	4.58	6.03	2.99	4.04	4.876
Nambiya	4.20	3.49	5.29	4.13	3.96	3.67	4.52	3.88	3.91	4.631
Türkiye	3.63	3.74	5.57	4.03	3.94	3.83	5.88	2.89	4.53	4.614
Mısır	4.06	3.86	4.92	4.50	4.73	4.27	5.64	2.81	3.91	4.170
Hindistan	4.15	4.19	5.47	4.38	4.57	4.25	5.92	2.90	3.73	4.036
Zambiya	4.10	3.62	5.31	4.61	5.23	4.16	5.84	2.86	4.07	3.982
Zimbabve	4.15	3.77	5.67	4.12	4.45	4.24	5.57	3.04	4.06	3.204

BK: Belirsizlikten Kaçınma; **GO:** Gelecek Odaklılık; **GM:** Güç Mesafesi; **K1:** Kurumsal Kolektivizm; **İY:** İnsani Yönelim; **PO:** Performans Odaklılık; **K2:** Grup içi Kolektivizm; **CE:** Cinsiyet Eşitliği; **ATG:** Atılganlık; **MTL:** Mutluluk

Tablo 1. incelendiğinde mutluluk sıralamasında ilk beşte yer alan ülkelerin belirsizlikten kaçınma ve gelecek odaklılık puanının yüksek güç mesafesinin ise düşük puana sahip oldukları dikkati çekmektedir. Raporun sonuçları geçmiş çalışmalarda güç mesafesi ile öznel refah arasındaki ilişkinin negatif olduğuna yönelik bulguları desteklemektedir. Benzer şekilde yüksek belirsizlikten kaçınma puanına sahip olmanın da kurallara uygun hareket edilmesini gerektirmesi gelecekteki riskleri azaltacağından öznel refaha olumlu yansıtacaktır. Atılganlık puanının yüksek olması içinde barındırdığı agresif yaklaşım dolayısıyla rekabeti körüklediği aynı zamanda yardımseverliği azalttığı için öznel refaha olumsuz etki edeceğinden daha düşük puana sahip ülkelerin daha mutlu olmaları beklenmektedir. Tablo 1'deki sonuçlarda da ilk sıralarda yer alan ülkelerin atılganlık puanlarının da düşük olduğu görülmektedir.

Çalışmanın sonuçlarını desteklemesi amacıyla enflasyon oranı ve nüfus yoğunluğu da kontrol değişken olarak dahil edilmiştir.

Korelasyon Analizi

Çalışmanın bu aşamasında değişkenler arasındaki ilişkileri gösteren korelasyon analizi sonuçlarına yer verilmiştir. Katsayılara ve yorumlarına ilişkin bilgiler tablo 2'de yer almaktadır.

Tablo 2. Korelasyon Analizi

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	
Belirsizlikten Kaçınma (1)	1																		
Gelecek Odaklılık (2)	,765**	1																	
Güç Mesafesi (3)	-,499**	-,455**	1																
Kurumsal Kolv. (4)	,444**	,508**	-,294*	1															
İnsanı Yönelim (5)	,076	,151	-,143	,419**	1														
Performans Odaklılık (6)	,591**	,637**	-,357**	,469**	,317*	1													
Grup içi Kolv (7)	-,567**	-,355**	,628**	-,138	,217	-,107	1												
Cinsiyet Eşitliği (8)	-,030	-,102	-,334*	-,033	-,167	-,320*	-,236	1											
Atılganlık (9)	-,080	,047	,204	-,398**	-,392**	,051	,161	-,136	1										
Mutluluk Toplam Puan (10)	,432**	,300*	-,440**	,135	-,349**	,076	-,690**	,288*	-,083	1									
Kişi başına düşen GSYİH (11)	,417**	,341**	-,340**	,210	-,353**	,290*	-,497**	,161	-,031	,717**	1								

Tablo 2. Korelasyon Analizi

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18
Sosyal Destek (12)	,281*	.148	-,435**	.103	-,354**	-,043	-,644**	,453**	-,162	,818**	,633**	1						
Sağlıklı yaşam beklentisi (13)	,261*	.175	-,222	.107	-,405**	.161	-,381**	.106	-,006	,707**	,748**	,586**	1					
Özgür yaşam seçimi (14)	,455**	,344**	-,350**	,289*	.167	.189	-,359**	.212	-,371**	,576**	,300*	,311*	.227	1				
Cömertlik (15)	,389**	,335*	-,235	,276*	,282*	,296*	-,311*	.047	-,150	.234	.075	.237	.013	,292*	1			
Yolsuzluk algısı (16)	,694**	,582**	-,359**	,430**	-,145	,384**	-,593**	.034	-,100	,588**	,561**	,412**	,525**	,400**	.252	1		
Enflasyon oranı (17)	-,201	-,177	-,163	-,144	,056	-,252	,144	-,02	,101	-,310*	-,641**	-,126	-,234	-,425*	,079	-,151	1	
Nüfus (18)	,094	,064	,088	,16	,172	,139	,211	-,256	-,179	-,242	-,154	-,285*	-,174	,110	,079	-,14	-,069	1

0.01 düzeyinde anlamlı.**

0.05 düzeyinde anlamlı.*

Cohen (1992) korelasyon katsayılarını 0,10-0,29 arasında düşük, 0,30-0,49 arasında orta ve 0,50-1,00 arasında ise yüksek düzeyde ilişki olduğu şeklinde yorumlamaktadır. Tablo 2. İncelendiğinde mutluluk toplam puanı ile orta düzeyde pozitif yönlü ilişkili olan boyutlar belirsizlikten kaçınma ve gelecek odaklılık ($r= ,432$; $p<0.01$, $r= ,3$; $p<0.05$), orta düzeyde negatif yönlü ilişkili olan boyutlar güç mesafesi, insani yönelim ($r= -,44$; $r= -,349$; $p<0.01$), yüksek düzeyde negatif ilişkili olan boyut grup içi kolektivizm ($r= -,69$; $p<0.01$), düşük düzeyde pozitif yönlü ilişkili olan boyut ise atılganlıktır ($r= -,288$; $p<0.05$). Mutluluk toplam puanını oluşturan boyutlar ile kültür boyutları arasındaki ilişki incelendiğinde belirsizlikten kaçınma boyutu mutluluğun tüm boyutlarıyla pozitif ilişkilidir. Bu boyutlardan sosyal destek ve sağlıklı yaşam beklentisi boyutları ile düşük düzeyde ($r= ,281$; $r= ,261$; $p<0.01$), kişi başına GSYİH, özgür yaşam seçimi ve cömertlik boyutlarıyla orta düzeyde ($r= ,417$; $r= ,455$; $r= ,389$; $p<0.01$), yolsuzluk algısı boyutuyla yüksek düzeyde ($r= ,694$; $p<0.01$) ilişkilidir. Gelecek odaklılık, kişi başı GSYİH, özgür yaşam seçimi ve cömertlik ile orta düzeyde pozitif yönlü ($r= ,341$; $r= ,344$; $p<0.01$; $r= ,335$; $p<0.05$), yolsuzluk algısı ile yüksek düzeyde pozitif yönlü ($r= ,582$; $p<0.01$) ilişkilidir. Güç mesafesi kişi başına GSYİH, sosyal destek, özgür yaşam seçimi ve yolsuzluk algısı ile orta düzeyde negatif yönlü ($r= -,34$; $r= -,435$; $r= -,350$; $r= -,359$; $p<0.01$) ilişkilidir. Kurumsal kolektivizm ile özgür yaşam seçimi ve cömertlik pozitif yönlü düşük düzeyde ilişkiliyken ($r= ,289$; $r= ,276$; $p<0.05$), yolsuzluk algısı ile orta düzeyde pozitif yönlü ($r= ,43$; $p<0.01$) ilişkilidir. İnsani yönelimin orta düzeyde negatif yönlü ilişkili olduğu boyutlar kişi başına GSYİH, sosyal destek ve sağlıklı yaşam iken ($r= -,353$; $r= -,354$; $r= -,405$; $p<0.01$) cömertlik boyutuyla pozitif yönlü düşük düzeyde ($r= ,282$; $p<0.05$) ilişkilidir. Performans odaklılık kişi başına GSYİH ve cömertlik ile düşük düzeyde pozitif yönlü ($r= ,290$; $r= 296$; $p<0.05$), yolsuzluk algısı ile orta düzeyde pozitif yönlü ($r= 384$; $p<0.01$) ilişkilidir. Grup içi kolektivizmin mutluluğun tüm boyutlarıyla arasındaki ilişki negatif yönlüdür. Sosyal destek ve yolsuzluk algısıyla yüksek düzeyde ($r= -,644$; $r= -,593$; $p<0.01$), kişi başına GSYİH, sağlıklı yaşam beklentisi, özgür yaşam seçimi ve cömertlik boyutlarıyla orta düzeyde ($r= -,497$; $r= -,381$; $r= -,390$; $r= -,311$; $p<0.01$) ilişkisi olduğu görülmüştür. Toplumsal cinsiyet eşitliğinin yalnızca sosyal destek ile orta düzeyde pozitif ilişkisi ($r= ,453$; $p<0.01$), atılganlığın ilişkili bulunduğu tek mutluluk boyutu ise özgür yaşam seçimidir. Aralarındaki ilişki negatif yönlü ve orta düzeydedir ($r= -,371$; $p<0.05$). Araştırmanın kontrol değişkenlerinden enflasyon oranı ile mutluluk toplam puanı ve özgür yaşam seçimi arasında orta düzeyde negatif yönlü ($r= -,310$; $r= -,425$; $p<0.05$) bir ilişki olduğu tespit edilmiştir.

Diğer kontrol değişken olan nüfus yoğunluğu ise sosyal destekle düşük düzeyde negatif yönlü ($r = -.285$; $p < 0.05$) ilişkilidir.

Hipotez Testleri

Bu kısımda mutluluğun bağımlı değişken, GLOBE kültür boyutlarının ise bağımsız değişken olduğu çoklu regresyon analizi sonuçları yer almaktadır. Analiz sonuçları tablo 3'te gösterilmektedir.

Bağımsız Değişkenler	B	S.H.	β	t	p	R ²	F
Kesme Terimi	10,038	3,528		2.846	,007	,615	6,248
Belirsizlikten Kaçınma	,093	,309	,056	,302	,764		
Gelecek Odaklılık	,182	,367	,084	,497	,622		
Güç Mesafesi	-,054	,333	-,025	-,162	,872		
Kurumsal Kolektivizm	,223	,305	,097	,732	,468		
İnsanî Yönelim	-,576	,284	-,265	-2,025	,049		
Performans Odaklılık	-,101	,388	-,041	-,26	,796		
Grup içi Kolektivizm	-,628	,222	-,477	-2,836	,007		
Cinsiyet Eşitliği	,246	,329	,091	,746	,460		
Atılganlık	-,119	,353	-,044	-,338	,737		
Enflasyon Oranı	-,005	,000	-,109	-1,026	,311		
Nüfus Yoğunluğu	-4,131	,003	-,194	-1,907	,063		

B: Standardize edilmemiş regresyon katsayısı, S.H.: Standardize edilmemiş regresyon katsayısının standart hatası, t: t istatistiği, p: anlamlılık değeri, R2: Belirlilik katsayısı, F: F istatistiği

Tablo 3'e göre bağımsız değişkenlerin bağımlı değişken olan mutluluktaki değişkenliğin yaklaşık %62'sini açıkladığı, insani yönelim ve grup içi kolektivizm boyutlarının mutluluk üzerinde anlamlı bir ilişkisi olduğu görülmektedir. Bu doğrultuda tüm değişkenler sabit kabul edildiğinde; insani yönelimin mutluluk üzerinde negatif yönlü etkisi vardır ($B = -.576$). İnsani yönelimdeki 1 birimlik değişim mutluluk üzerinde yaklaşık ,58 birimlik bir değişime karşılık gelmektedir. Buna göre bulgular H_3 : *İnsani yönelim ile mutluluk arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki vardır hipotezini destekler niteliktedir*. Diğer tüm değişkenler sabit tutulduğunda grup içi kolektivizmin mutluluk üzerindeki ilişkisi negatiftir ($B = -.628$). Grup içi kolektivizmdeki 1 birimlik değişim mutluluk üzerinde yaklaşık

,63 birimlik bir değişime karşılık gelmektedir. Böylece bulgular çalışmanın H_6 : *Grup içi kolektivizm ile mutluluk arasında istatistiksel açıdan anlamlı bir ilişki vardır* hipotezini destekler niteliktedir. Analize kontrol değişken olarak enflasyon oranları ve nüfus yoğunluğu verileri de dahil edilmiş, sonuçlarda bir farklılık oluşturmamıştır.

SONUÇ, ÖNERİ VE KISITLAR

Kişilerin yaşamlarına yönelik genel bir değerlendirme yaptıklarında yüksek memnuniyet ifade etmeleri bununla birlikte daha fazla olumlu duygulara sahip olup daha az olumsuz duygu durumları göstermeleri mutluluğu ya da öznel refahın yüksekliğini göstermektedir.

Bu çalışmada ikincil verilerden faydalanılarak kültürel farklılıkların mutluluk üzerindeki istatistiksel etkisi incelenmiştir. Yapılan çoklu regresyon analizi sonucunda elde edilen bulgular insani yönelim ve grup içi kolektivizm boyutlarının mutluluk üzerinde negatif yönlü bir etkisi olduğunu göstermektedir. Literatürde insani yönetime ilişkin yapılan teorik açıklamalarda adil, fedakâr, cömert, ilgili ve başkalarına karşı nazik olma yönünde teşvik ve ödüllendirmelerin olduğu ve bu tür davranışların dolaylı olarak öznel refaha olumlu katkıları dile getirilmektedir. Fakat bu çalışmanın bulgularına göre insani yönelim ile mutluluk arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Bu durum insani yönelimin refaha yönelik olumlu katkıları konusunda daha detaylı bir incelemeyi gerektirmiştir. Bu kapsamda Schlösser, vd.'nin (2012: 536) çalışmalarında insani yönelimin yalnızca başkalarına karşı şefkatli, fedakâr ve nazik olmaya ilişkin tek boyutlu olumlu bir kavram olmadığı aynı zamanda kavrama ilişkin bazı çelişkilerin olduğu söylenmekte, insani yönelimin grup içi ve grup dışı olarak ayrılması gerektiği ve gelecekteki çalışmaların bu iki boyutlu ölçek ile uygulanmasının gerektiği vurgulanmaktadır. Çünkü insani odaklı davranışın hedefi olarak diğerleri ifadesi geçmektedir ve buradaki diğerleri ile kastedilenin aile ve arkadaşlar mı yoksa azınlıklar mı olduğu noktasında bir netlik yoktur. Ayrıca grup dışı insancıl yönelimin ikircikli karakterinin otoriterlikle pozitif korelasyon gösterdiği belirtilmektedir. Bu da otoritenin artışının öznel refaha olumsuz yansıtacağını düşündürmektedir. Yine benzer şekilde insani yönelimde başkalarının hataları tolere edilmelidir şeklinde bir ifade bulunmaktadır. Parboteeah, Bronson ve Cullen'in (2005) çalışmalarında insancıl yönelim ile vergilerde hile yapmak gibi etik olmayan davranışlar arasında negatif bir ilişki bulunmuştur. Etik olmayan davranışların artışına vurgu yapan bu sonuç öznel refahı azaltıcı etki edebileceği düşünülmektedir. Tüm bunlardan

hareketle bu çalışmanın insani yönelim ve mutluluk arasındaki ilişkinin negatif olmasıyla örtüşür niteliktedir.

Çalışmanın diğer bulgusu grup içi kolektivizm ile mutluluk arasında negatif yönlü anlamlı bir ilişki olduğudur. Çalışmanın bulgularıyla örtüşür nitelik Ye, Ng ve Lian'ın (2015) çalışmalarında grup içi kolektivizmin mutlulukla olumsuz yönde ilişkili olduğu ifade edilmektedir. Aynı şekilde Triandis, Bontempo ve Betancourt (1983) bireyciliğin yüksek olduğu toplumlarda suç, intihar, boşanma ve çocuk istismarı oranlarının da yüksek olduğunu ayrıca duygusal stresin, fiziksel ve zihinsel sağlık sorunlarıyla da daha sık karşılaşıldığını belirtmektedir.

Bu çalışma ikincil verilerden faydalanılarak hazırlanmıştır. Farklı ölçüm araçlarıyla yapılacak daha güncel çalışmalarda sonuçlar farklılık gösterebilecektir. Bununla birlikte mutluluk her an değişebileceği için bu konu ile yapılacak araştırmalarda farklı zamanlarda yapılacak tekrarlı ölçümlerin önemli katkılar sağlayacağı dolayısıyla deneysel ve boylamsal düzeyde yapılacak çalışmalar ile daha farklı sonuçlar elde edilebileceği gibi daha güçlü sonuçlara ulaşılabileceği düşünülmektedir. Ayrıca insani yönelim boyutuna ilişkin elde edilen bulgular neticesinde ilgili boyutun grup içi ve grup dışı olmak üzere iki yapı şeklinde incelenmesinin gelecekte yapılacak amprik çalışmalara fayda sağlayacağı düşünülmektedir. Karar vericiler açısından ele alındığında ise öznel refahın artışı için alınacak kararlarda ve tedbirlerde kültürel özelliklerin de göz önünde bulundurulmasının katkı sağlayabileceği göz ardı edilmemelidir.

KAYNAKÇA

- Arrindell, W. A., Hatzichristou, C., Wensink, J., Rosenberg, E., van Twillert, B., Stedema, J., et al. (1997). Dimensions of national culture as predictors of cross-national differences in subjective well-being. *Personality and Individual Differences*, 23(1), 37-53.
- Aristoteles (2017). Nikomakhos'a etik, İstanbul: Say Yayınları.
- Ashkanasy, N. M., Gupta, V., Mayfield, M. S., & Trevor-Roberts, E. (2004). Future orientation. In *Culture, Leadership and Organizations: The GLOBE Study of 62 Societies*, eds: R. J. House, P. J. Hanges, M. Javidan, P. W. Dorfman, V. Gupta, Sage Publication. pp. 282-343.
- Appleton, S., & Song, L. (2008). Life satisfaction in urban China: *Components and determinants*. *World development*, 36(11), 2325-2340.
- Beutel, M. E., Glaesmer, H., Wiltink, J., Marian, H., & Brähler, E. (2010). Life satisfaction, anxiety, depression and resilience across the life span of men. *The Aging Male*, 13(1), 32-39.
- Brickman, P., D. Coates and R. Janoff-Bulman: 1978, Lottery winners and accident victims: Is happiness relative?, *Journal of Personality and Social Psychology*, 8, 917-927.
- Cohen, J., (1992). "Statistical Power Analysis", *Current Directions in Psychological Science*, 1(3), 98-101.

- Cannas, M., Sergi, B. S., Sironi, E., & Mentel, U. (2019). Job satisfaction and subjective well-being in Europe. *Economics & Sociology*, 12(4), 183-196.
- Chui, A., & Kwok, C. (2008). National culture and life insurance consumption. *Journal of International Business Studies*, 39(1), 88-101.
- Den Hartog, D. N. (2004). Assertiveness. In Organizations, and Leaders. In Culture, Leadership and Organizations: The GLOBE Study of 62 Societies, eds: R. J. House, P. J. Hanges, M. Javidan, P. W. Dorfman, V. Gupta, Sage Publication. pp. 395-436.
- Diener, E. D., Emmons, R. A., Larsen, R. J., & Griffin, S. (1985). The satisfaction with life scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71-75.
- Diener, E., Suh, E. M., Lucas, R. E., & Smith, H. L. (1999). Subjective well-being: Three decades of progress. *Psychological Bulletin*, 125, 276-302.
- Diener, E. (2009). *Subjective well-being*, in the science of well-being: the collected works of Ed Diener, (ed): E. Diener. New York: Springer.
- Easterlin, R.A. (1974) Does economic growth improve the human lot?, In Nations and Households in Economic Growth: Essays in Honour of Moses Abramovitz, (eds.), P.A. David and M.W. Reder, New York: Academic Press, Inc.
- Emrich, C. G., Denmark, F. L., Hartog, D. D. D., (2004). Cross-Cultural Differences in Gender Egalitarianism Implications for Societies, Organizations, and Leaders. In Culture, Leadership and Organizations: The GLOBE Study of 62 Societies, (eds): R. J. House, P. J. Hanges, M. Javidan, P. W. Dorfman, V. Gupta, Sage Publication. pp. 343-394.
- Helliwell, J. F., Layard, R., Sachs, J. D., Aknin, L. B., De Neve, J.-E., & Wang, S. (Eds.). (2023). World Happiness Report 2023. Sustainable Development Solutions Network.
- Hofstede, G. (1980). *Culture's consequences*. Beverly Hills: Sage.
- Hofstede, G. (2010). *Cultures and organizations*. The Mcraw-Hill.
- Hofstede, G., & McCrae, R.R. (2004). Personality and culture revisited: Linking traits and dimensions of culture. *Cross-Cultural Research*, 38(1), 52-88.
- House, R. J., & Javidan, M., (2004). Overview of GLOBE. In Culture, Leadership and Organizations: The GLOBE Study of 62 Societies, (eds): R. J. House, P. J. Hanges, M. Javidan, P. W. Dorfman, V. Gupta, Sage Publication. pp. 9-29.
- Javidan, M. (2004). Performance orientation. In Culture, Leadership and Organizations: The GLOBE Study of 62 Societies, (eds): R. J. House, P. J. Hanges, M. Javidan, P. W. Dorfman, V. Gupta, Sage Publication. pp. 239-282.
- Javidan, M., House, R. J., & Dorfman, P. W. (2004). A Nontechnical Summary of GLOBE findings. In Culture, Leadership and Organizations: The GLOBE Study of 62 Societies, ed: R. J. House, P. J. Hanges, M. Javidan, P. W. Dorfman, V. Gupta, Sage Publication. pp. 29-49.
- Kabasakal, H., Bodur, M., (2004). Humane orientation in societies, organizations, and leader attributes. In Culture, Leadership and Organizations: The GLOBE Study of 62 Societies, ed: R. J. House, P. J. Hanges, M. Javidan, P. W. Dorfman, V. Gupta, Sage Publication. pp. 564-601.
- Karabati, S., Ensari, N., & Fiorentino, D. (2019). Job satisfaction, rumination, and subjective well-being: A moderated mediational model. *Journal of Happiness Studies*, 20(1), 251-268.
- King, T., Hewitt, B., Crammond, B., Sutherland, G., Maheen, H., & Kavanagh, A. (2020). Reordering Gender Systems: Can COVID-19 Lead To Improved Gender Equality And Health?. *The Lancet*, 396(10244), 80-81.

- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and personality*. New York: Harper & Row.
- Möhring, K., Naumann, E., Reifenscheid, M., Wenz, A., Rettig, T., Krieger, U., ... & Blom, A. G. (2021). The COVID-19 pandemic and subjective well-being: longitudinal evidence on satisfaction with work and family. *European Societies*, 23(sup1), 601-617.
- Mulder, M. (1977). *The daily power game*. Leydem, The Netherlands: Martinus Nijhoff.
- Oishi, S., & Gilbert, E. A. (2016). Current and future directions in culture and happiness research. *Current Opinion in Psychology*, 8, 54-58.
- Parboteeah, K. P., Bronson, J. W., & Cullen, J. B. (2005). Does national culture affect willingness to justify ethically suspect behaviors? A focus on the GLOBE national culture scheme. *International Journal of Cross Cultural Management*, 5(2), 123-138.
- Rajkumar, R. P. (2023). Cultural values and changes in happiness in 78 countries during the COVID-19 pandemic: An analysis of data from the world happiness reports. *Frontiers in Psychology*.
- Schyns, P. (1998). Cross national differences in happiness: Economic and cultural factors explored. *Social Indicators Research*, 43(1-2), 3-26.
- Schlösser, O., Frese, M., Heintze, A. M., Al-Najjar, M., Arciszewski, T., Besevegis, E., ... & Zhang, K. (2013). Humane orientation as a new cultural dimension of the GLOBE project: A validation study of the GLOBE scale and out-group humane orientation in 25 countries. *Journal of Cross-Cultural Psychology*, 44(4), 535-551.
- Shin, D. C., & Johnson, D. M. (1978). Avowed happiness as an overall assessment of the quality of life, *Social Indicators Research*, 5, 475-492.
- Siahpush, M., Spittal, M., & Singh, G. K. (2008). Happiness and life satisfaction prospectively predict self-rated health, physical health, and the presence of limiting, long-term health conditions. *American Journal of Health Promotion*, 23(1), 18-26
- Steel, P., Taras, V., Uggerslev, K., & Bosco, F. (2018). The happy culture: A theoretical, meta-analytic, and empirical review of the relationship between culture and wealth and subjective well-being. *Personality and Social Psychology Review*, 22(2), 128-169.
- Tatarkiewicz, W. (1976). *Analysis of happiness*. The Hague, Netherlands: Martinus Nijhoff.
- Triandis, H. C., Bontempo, R., Betancourt, H., Bond, M., Leung, K., Brenes, A., & Montmollin, G. (1986). The measurement of the etic aspects of individualism and collectivism across cultures. *Australian Journal of Psychology*, 38(3), 257-267.
- Van Praag, B. M. S., & Kapteyn, A. (1973). Wat is ons inkomen ons waard?. *Economisch-Statistische Berichten*, 25, 380-382.
- Ye, D., Ng, Y., & Lian, Y. (2015). Culture and happiness. *Social indicators research*, 123, 519-547.